

Dorcsák Réka

Mivé leszünk?

Szlukovényi Katalin legújabb verseskötete azokhoz szól, akik csalódtak abban, akivé lettek. A házasság, a családayaság, a női munka és hivatás ígérete, valamint a nyaralás álomképei mögött rejlő valódi szürkeségre mutat rá a költő. A versek háttérben a boldogság elérése érdekében tett törekvések hiábavalósága és az életközépi válság fájdalmas tapasztalatai állnak, amelyek egy identitáskereső út végső-, netán újbóli első állomásai.

A kötet ugyan öt versciklusból áll, ezek az egységek mégsem határolódnak el egymástól, hiszen ugyanazokat a témákat járják körül: a lírai én identitásválsága, a lírai én 40-es éveinek megtapasztalása, a házasság kimerülése, a házastárral való kommunikáció eredménytelensége, az otthoni lét szürkesége, a lírai énnel a munkájával kapcsolatban megélt szeszélyes viszonya, a betegség tapasztalata, valamint a közéleti, politikai kiábrándulás. Első hallásra a versek tematikája egy pesszimista, komor és nyomasztó olvasmányt ígérnek, azonban Szlukovényi szövegeiből sugárzik a játékosság, az elfogadás és a kellemetlen helyzetekkel való megbékülés. Az ironia, önironia és humor szerethetővé teszik az *Álomkonyhát*, amelyből mindannyian erőt méríthetünk, ha éppen nyomasztana minket a hétköznapi szürkesége, önmagunk sikertelensége vagy túlzó mindennapisága.

A kötetet végigkíséri az identitáskereső, az identitásválság és az ebből való kilábalás gondolata. Mind a *Hóember*, a *Pupilla*, a *Meddig nyúl a nyúl?* az identitáskereső folyamatának lehetséges első fázisát mutatják be. A *Hóember* című versben a lírai én önmaga identitás-építésének képét olvashatjuk: „A közepe: hiány. Torkomban a góc. / Öklömbe szorítom, kemény, hideg. / Addig gyúrom, hempergetem szavakban, / míg teste nő (...)”. A góc, a gyomorgörcs, a fuldoklás képei visszatérnek a *Meddig nyúl a nyúl?*, valamint a *Szabadfuldoklás* című versekben, amelyek mind az identitásépítés következő és egyben végső fázisának leírását adják. A lírai én azon filozofál, hogy az identitást az egyén valamilyen belső vagy külső sugallat alapján magának választja, amelynek mentén elképzeli saját magát. Teremt magának a szóból, a gondolatból, a viselkedési mintázatokból egy látszat-identitást, amely akkor sikeres, ha mások is elhiszik, sőt mások is ugyanazt gondolják róla, mint amit az egyén szeretne, hogy gondoljanak. Ugyanakkor erre az üres lufira épített világ törékenynek bizonyul. Ha a tudat és a vágy nem egyfelé haladnak, annak biztos kudarc és válság a vége: „(...) Még mindig / akarom, amire vágytam, / de már nem a vágy hajt, csak a tudat, / igába fogott páros plüssnyulak / csüggeszti fejüket a kirakatban. / (...) A beteljesült vágyból mi marad?” (*Meddig nyúl a nyúl?*) A kötet szövegvilágában csak az identitás keresése nyújt boldogságot, mintha a vágy, a folytonos elvagyódás okozná az ember boldogságát. Egy elképzelt valóság keresése, amely felé csak haladni lehet, mert az érkezés csupán „a bepenészedett elszántság” gyümölcse: „(...) mi ez a kényszer, / hogy mindig másutt legyél, mint ahol, / és mégis ettől veszed észre, / mikor kilépsz, a fény a víz színén

/ a tengerszemben tükröződő égbolt” (*Tengerszem*).

A józanság és ráébredés pillanatait magába foglaló következő fázis mindig fájdalmas és nyomasztó, akár a *Szabadföldoklás* című vers, amely mint a kötet csúcserse összefoglalja a lírai én életközépi válságából fakadó problémáit: „ (...) ott tapogatózol / az embermély lép iszamos fenekén, / fölötted és körötted zavaros víz, / iránytalan, erélytelen idegrángás / minden teted és minden ideád, / kapkodsز mindenfelé, belekapaszkodsz / bármibe, ami a kezéd ügyébe akad: / gyökérbe, szóba, fénybe, mindhiába, / bármely mozdulatoddal csupán / felkavarod az iszapot, miközben / a fojtó posvány még mélyebbre húz.”

Szlukovényi felkavaró képeit ugyanakkor kompenzálja az a fajta önironikus derű, amely a lírai én új lendületéről tanúskodik. A fojtó posvány után a népszerű *Monopoly* vagy *Gazdálkodj okosan!* társasjátékokat idéző „Lépj a startmezőre”-kép, humorral oldja a feloldhatatlan szorongást: „Menjünk vissza a startmezőre, / bár ugyanarra visz megint az út, / de hátha. Nincs jobb ötletünk sehogy sem. / Startmező, lépések, és nincs kiút” (*Fix táblán*).

Az egész kötetre jellemző a kívülről való megfigyelés aktusa, amely vagy egy tudatos joggyakorlatban (*Pupilla*), egy utcai történés megfigyelésében (*Összhang, Itt a nyár*), a tükröbenézés aktusában (*40, Lift*), vagy a lírai én saját otthoni, házastársi szerepkörének, hétköznapi létezésének ironikus elemzésében valósul meg (*A nagy harci helyzet, Álomfejtés, Dugó, Nincs mit tenni, Robotpilóta*). Az identitásválságon átesett lírai én ugyan felveti az újakezdés lehetőségét, mégis válasz arra a kérdésre, hogy vajon tényleg csupán ennyi lenne az élet: vágyani valamire, ami beteljesedik és egyben kiüresedik, majd pánikszerűen nyitni valami új felé, amelynek a vége megint csak a posvány. A lírai én túlélési stratégiája a közöny, a humor, és az elfogadás: „Ivett, a válságmenedzser / (...) és kezébe veszi az irányítást, józanul / felméri a helyzetet, az emberi hülyeséget / és az állandósult káoszt rezzenéstelen / arccal tűri, intézkedik, a teendőkkal / egyenletes, jó tempóban halad, / szigorúan a prioritási lista szerint, / de a maximalizmus kényszere nélkül, / reálisan ítéli meg, mit muszáj / (...) nem érez, nem érintett semmiben / (...) Ivett csak velem kedves: / esténként citromfűteát főz nekem, / és reggel biztat hogy nyugodtan bújjak / vissza az ágyba (...) / addig majd / ő helyettem szépen mindent megold” (*Robotpilóta*). Az identitásválságra az új identitás teremtménye gyógyír, a lírai én újra és újra belenyugszik abba, hogy ez egy ciklikus, soha véget nem érő folyamat.

Ha ezt az állandóan körkörös mozgást, a lírai énhez hasonlóan jó messziről megfigyeljük, végső soron mégis egy álló pontot kapunk. Az egyhelyben állás, a posvány, az állóvíz, a beteg, mozdulatlan, tehetetlen test képei nemcsak a lírai én életközépi válságára illenek, hanem a kötet másik fontos tematikai irányát, a házaselet képeit, illetve a házastársi viszonyt is jellemzik. Az állóvíz ugyan unalmasnak hat, mégis kellemes, kiszámítható oldala válik hangsúlyossá a lírai én reflexióiban. A *Füledt erózió* a házaselethez társított, közhelyesnek, giccsesnek ható érzések –örök szerelem, szenvedély – helyett azt hangsúlyozza, hogy ez egy szövetség, ami valóságosnak és földhözragadtnak hat –mint a Balaton mozdulatlansága, békét és nyugalmat áraszt: „ (...) kicsit megsértődöttél, amikor / állóvízhez hasonlítottam, pedig alattunk, / ameddig a szem ellát fenségesen / és hétköznapin terült el a Balaton, / (...) Az ösvény mentén táblák magyarázták / a földtörténetet, amin épp jártunk: / Kemény bazalttakarójuk alatt a tanúhegyek / máig őrzik az első fellángolások nyomát (...)” A „közös évek termékeny üledékére” visszanézve mégis elégedettség tölti el a lírai ént, mintha csak visszamenőleg vagy előre ábrándozva lehetne megélni a valódi boldogságot. A lírai én elégedettsége ellenére, az elszürkült hétköznapi eseményekben (zoknipárosítás, beágyazás, teregetés, gyereknevelés) vágyik valami többre, valami jobbra, ami mégiscsak visszacsempészné a szenvedélyt a monotonitásba. Az *Összhang* egy igazán frappáns szex-vers, amely ízlésesen, mégis kendőzetlenül fogalmazza meg a régvolt, vagy jövőben elérni kívánt boldogságot jelentő, szenvedélyes kapcsolatot: „miután végzett, a lenti szaki eligazgatta, / még egyszer végigcírógatta a csillét / búcsúzóul, az pedig lassan elindult fölfelé, / megkönnyebbülve, készen az újabb körre; én meg lenyűgözve bámultam őket, micsoda / összeszokott páros; hát csak ezt szerettem volna.”

Az *Álomkonyha* címe igazán találó, hiszen benne van mindaz a reménytelen, már-már naivnak mondható várakozás, amellyel az ember (jelen esetben nő) a szép, végső otthonára vágyakozik, valamint az a fajta csalódottságból fakadó önironikus viszonyulás, amellyel a vágyott boldogság szertefoszlik. Ez a kettőség kíséri végig Szlukovényi legújabb verseskötetét, amely nem csak a negyvenes korosztálynak, és nem csak nőknek íródott.

Szlukovényi Katalin: *Álomkonyha*, Jelenkor Kiadó, 2020.